

Asia: VN/17577/2022

Lausuntopyyntö tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi tehdystä selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat pienten ja keskisuurten yritysten merkittävimmät esteet sovittelumenettelyjen käytölle riidanratkaisussa

-

Tulisiko riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä kehittää sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan? Jos, niin millä tavalla?

-

Pitäisikö alustavaan sovitteluistuntoon osallistumisesta säätää laissa?

-

Näettekö tarvetta kehittää tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä ja millä tavalla, jotta siitä tulisi nykyistä toimivampi vaihtoehto pienten ja keskisuurten yritysten riidanratkaisuun?

-

Pitäisikö Suomeen luoda selvityksessä esitetty tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely? Jos, niin millainen?

-

Näettekö tarvetta sille, että pienten ja keskisuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä jossakin ratkaisusuositusta antavassa lautakunnassa kuten kuluttajariitalautakunnassa?

-

Muita kommentteja selvityksestä?

Suomen velalliset ry

PI 102

01201 Vantaa

suomenvelalliset.toimisto@gmail.com

Suomen velalliset ry on valtakunnallinen velallisten vertaistukiyhdistys, joka toimii pääasiassa some-ympäristössä. Yhdistyksessä on nykyisellään yli 1000 jäsentä ja sen aktiiviseen rinnakkaistukiryhmään kuuluu noin 20.000 jäsentä.

- - -

Lausunto tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi tehdystä selvityksestä

VN/17577/2022

Suomen velalliset ry edustaa velkojensa kanssa painiskelevia yksityisiä henkilöitä ja pienyrityksiä, joille riitojen tuomioistuinkäsittely on tullut tutuksi.

Siksi tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kysymykset koskettavat yhdistyksen jäseniä läheisesti ja sovittelun kehittäminen sekä parempi tavoitettavuus ratkaisisivat lukuisia ongelmia.

Suomen velalliset ry lausuu otsikon asiasta seuraavaa:

Mitkä ovat pienten ja keskisuurten yritysten merkittävimmät esteet sovittelumenettelyjen käytölle riidanratkaisussa

Suurimpana sovintomenettelyä estävänä seikkana on pienten ja keskisuurten yritysten tiedonpuute sovittelumenettelystä sekä sovittelukulttuurin kehittymättömyys. Tietoa on pyrittävä lisäämään.

Sovintomenettelyn pitäisi olla ensisijainen riidanratkaisumuoto.

Sovittelun tulisi olla pakollinen ennen varsinaista riita-asian oikeudenkäyntiä ja se voitaisiin pitää oikeusistuimesta erillisenä käsittelynä.

Toisena esteenä on kustannuskysymys: yritysten vastuuvakuutus ja oikeusturvavakuutus eivät korvaa sovintomenettelyä nykyisellään, vaikka menettelytapa toisi myös vakuutusyhtiöille kustannussäästöjä. Olisikin selvitettävä, voitaisiinko oikeusapua sovittelun kustannuksiin antaa valtion varoista, kuten tapahtuu yksityishenkilöiden sovittelutoiminnassa.

Riitatilanteessa juristit eivät riittävästi ohjaa sovintomenettelyyn, koska se leikkaa niiden palkkioita. Tirroksen selvitys sinällään ei ole puolueeton, vaan näyttää olevan Asianajajaliiton tilaustyö.

Heikompien taloudellisten resurssien vuoksi yksinyrittäjä, kevytyrittäjä, elinkeinonharjoittaja on aina alakynnessä ja korvausriskissä joutuessaan sopimusriitaan suuremman yrityksen juristien kanssa. Siksi on tärkeää, että sovitteluun osallistuu puolueeton taho.

Sovittelumenettelyn kustannuksien olisi oltava linjassa tuomioistuinkäsittelyn kustannusten kanssa. Kaupallisten sovintomenettelyjen kalleus estää sovitteluun turvautumisen. Sovittelun kustannuksista pitäisi tehdä kattava selvitys. Kenties sääntely toisi asiaan korjausta.

Tulisiko riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä kehittää sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan? Jos, niin millä tavalla?

Tuomioistuinsovittelu säästää tuomioistuinten resursseja: varsinkin kevennetyssä menettelyssä asianosaiset voivat saada pienien intressien riidoissa nopeasti ja kohtuullisin kustannuksin lopullisen ja täytäntöönpanokelpoisen ratkaisun. Kevennetyä menettelyä olisikin sen vuoksi kehitettävä. Se toisi kustannussäästöjä asianosaisille ja tuomioistuimille. Kokonaisuuteen katsottuna sovittelu on kaikille osapuolille nopeampi, kustannustehokkaampi ja joustavampi menettely kuin täysmittainen oikeudenkäynti. Edellytyksenä on, että koko yhteiskuntaan luodaan sovittelulle myönteinen ilmapiiri.

Pitäisikö Suomeen luoda selvityksessä esitetty tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely? Jos, niin millainen?

Sovittelumenettelyn olisi lähtökohtaisesti oltava vapaaehtoinen, mutta siihen kannustaminen olisi tuomioistuimessa ensisijainen tehtävä varsinkin pienyritysten kyseessä ollessa. Jos riidan ratkaisemiseen tarvitaan oikeudellinen menettely, osapuolien sovittelussa on siihen johdateltava.

Sovittelumenettely pitäisi saada ensisijaiseksi riidanratkaisukeinoksi ja sitä pitäisi hyödyntää nykyistä enemmän, koskien kaikenlaisia riita-asioita. Erityisesti vähäväkiset pienyrittäjät joutuvat tietämättömyyttään tai varojen puutteesta usein summaaristen asioiden kohteiksi. Tällaisten asioiden riitauttaminen kohottaa kustannuksia ja on juridisen avun puutteesta johtuen riskialtista. Riidan ratkaisu sovittelun keinoin hyödyttäisi kaikkia osapuolia ja tuomioistuinten resursseja säästettäisiin.

Lainsäädäntö nykyiselläänkin kannustaa sovittelun mahdollisuutta. Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta mahdollistaa valtion kustantaman sovittelun silloin, kun yksi osapuoli on luonnollinen henkilö. Lakia voisi laajentaa/ soveltaa koskemaan myös pieniä yrityksiä, joissa on yksi yrittäjä sekä toiminimi- ja kevytyrittäjiä jne.

Ratkaisevaksi kysymykseksi sovittelun onnistumisessa muodostuu avustajien käyttö ja valinta. Riidat voivat koskea kaikkea mahdollista tekijänoikeuskysymyksistä rikoksiin. Miten luoda sellainen asiantunteva avustajaorganisaatio, joka pystyisi sovittelemaan kaikenlaisia tapauksia kohtuullisin kustannuksin? Yksityishenkilöiden sovittelu tapahtuu vapaaehtoisvoimin, joiden kulut maksetaan valtion varoista. Kenties olisi mahdollista yhteiskunnan varoin luoda samanlainen organisaatio myös pienyrittäjiä varten tai sitten laajentaa olemassa olevaa.

Pitäisikö alustavaan sovitteluistuntoon osallistumisesta säätää laissa?

On luotava sellainen positiivinen ilmapiiri, jossa sovinto on ensisijainen ja mahdollinen riidan ratkaisukeino.

Lakiin voidaan kirjata sovintoyrityksen ensisijaisuus, mutta pakottava laki voitaisiin säätää koskemaan intressiltään pieniä riitoja.

Voisi myös harkita säädettäväksi prosessi, jossa dispositiivinen riita-asia aina ensin yritettäisiin ratkaista molempien osapuolien suostumuksella sovitteluistunnossa.

Laki myös toisi sovintomenettelyn paremmin kaikkien osapuolien tietoon. Tuomioistuin voisi määrätä ulkopuolisen avustajan Ruotsin malliin. Asian tätä puolta kannattaa selvittää. Onhan kaikkien osapuolien etu saada ratkaisu kohtuullisin kustannuksin ja joutuisasti.

Näettekö tarvetta kehittää tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä ja millä tavalla, jotta siitä tulisi nykyistä toimivampi vaihtoehto pienten ja keskisuurten yritysten riidanratkaisuun?

Tuomioistuinsovittelua voitaisiin kehittää koskemaan kaikkia tuomioistuimia, kuten markkinaoikeutta. Pienyrittäjillä ei ole nykyisellään mahdollisuutta kustannussyistä tehokkaasti valvoa etujaan mm tekijänoikeus-, tavaramerkki-, patenti-, keksintö- ym riidoissa. Pienyrittäjien liiketoiminta kuitenkin usein pääosin perustuu näiden immateriaalioikeuksien hallintaan ja niiden loukkaukset tyrehtyttävät liiketoiminnan.

Sovintomenettelyssä käytettävien avustajien ja sovittelijoiden saatavuus ja asiantuntijuus on saatava selvitettyä. Voiko tuomioistuin määrätä ulkopuolisen sovittelijan, riittääkö tuomarin asiantuntijuus erilaisten asioiden sovitteluun, miten määräytyvät sovittelijoiden ja avustajien palkkiot, missä määrin valtio voi osallistua sovittelutoiminnan kustannuksiin... On paljon käytännön kysymyksiä, joita ei välttämättä voida suoraan lailla ratkaista, sillä sovittelua koskevien säännösten on sovelluttava erilaisiin tilanteisiin, tapauksiin ja tarpeisiin.

Mikäli tavoitellaan kaikkien osapuolien kustannussäästöjä, on erityisesti tarkasteltava avustajien palkkioiden määräytymistä. Pienyrityksiä koskevissa riidoissa intressit ovat yleensä pieniä ja oikeudenkäyntikulut voivat suistaa yrityksen jopa lopetusuhan alle.

Siksi olisi tärkeä rajoittaa sovittelun ja mahdollisen oikeudenkäynnin kuluja intressipohjaiseksi, asiakohtaisesti sovittavaksi kiinteäksi toimenpidemaksuksi, josta vastaavat riidan molemmat osapuolet yhteisesti, ellei muuta sovita. Tuntiperusteinen laskutus ei sovellu sovintoasiain käsittelyyn. Selvityksen perusteella kannustetaan Asianajajaliiton hyödyntämistä sovittelutoiminnassa. Tällainen vaihtoehto ei luo pohjaa kustannusten pitämiseksi matalina. Mahdollisuutta valtion osallistumisesta sovittelun kustannuksiin on harkittava.

Selvityksen mukaisen, tuomioistuimen ulkopuolisen, erillisen institutionaalisen sovittelymenettelyorganisaation perustaminen ei ole kannatettavaa. Jo valmiina olevaa oikeusaputoimisto-organisaatiota sen sijaan tulisi tukea ja vahvistaa toimimaan sovittelujen järjestänä koskien myös pienyrittäjiä.

Nykyään lisäksi valtakunnallinen, lain rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta mukainen sovittelujärjestelmä olisi laajennettavissa ja resurssoitavissa koskemaan myös elinkeinonharjoittajien välisiä riita-asioita.

Näettekö tarvetta sille, että pienten ja keskisuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä jossakin ratkaisusuosituksia antavassa lautakunnassa kuten kuluttajariitalautakunnassa?

Kuluttajariitalautakunta sekä ESAVI, joka käsittelee mm velallisten riitoja, ovat nykyisellään niin tukossa, etteivät asiat niissä lainkaan etene. Ellei niihin resurssoida lisää, työtaakan lisäämiselle ei ole perusteita.

Periaatteessa olisi hyvä, että niistä saisi ennakkopäätöksiä ja suosituksia usein esiintyvistä, monia tahoja koskevista riita-asioista. Näillä päätöksillä ei kuitenkaan ole oikeusvoimaa, joten yksittäistapauksissa pitäisi ratkaisu hakea tuomioistuimesta.

Muita kommentteja selvityksestä?

Selvitys oli kohtalaisen suppea ja pintapuolinen, mutta herätti ajatuksia sovittelutoiminnan järjestämisestä pienyrityksille. Erityisesti jäi askarruttamaan kustannusvaikutusten puute.

Täysmittaisen oikeudenkäynnin kuluriski ja voimavarojen tarve ovat usein pienelle ja keskisuurelle yritykselle ylivoimaiset, erityisesti tapauksessa, jossa joudutaan varojen puutteessa olemaan käyttämättä avustajaa, jätetään siksi vastaamatta ja päädytään yksipuoliseen tuomioon. Tällaiset tuomiot voivat kaataa yksin- tai kevytyrittäjän kertalaakista.

Siksi sovittelumahdollisuuden kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää kaikille osapuolille.

Olemassa olevia, yllä mainittuja lakeja kehittämällä ja laajentamalla sekä jo olevia organisaatioita tukemalla voidaan saada entistä paremmin toimiva tuomioistuimen ulkopuolinen sovintomenettely aikaan.

Sovittelumenetelmien tunnettuuteen pitää kiinnittää enemmän huomiota ja niiden käyttöön kannustettava.

Sovittelijoiden ja avustajien koulutusta on merkittävästi lisättävä riidan osapuolien oikeusturvan takaamiseksi.

Yleistä

Suomen velalliset ry kiittää mahdollisuudesta lausua tästä yhdistyksen ja sen vertaistukiryhmän jäseniä koskevasta asiasta.

Vantaalla, 28. helmikuuta 2023

Suomen velalliset ry

Jari Kaikkonen

puheenjohtaja

Mirja Wasenius

sihteeri

Wasenius Mirja
Suomen velalliset ry